

Konrad G. Gündisch, *Das Patriziat siebenbürgischer Städte im Mittelalter*, Böhlau Verlag Köln Weimar Wien, 1993 (*Studia Transylvanica*; Bd. 18), 465 p.

Konrad Gündisch, afirmat deja prin studiile asupra păturii conducătoare a sașilor din Transilvania și colaborarea la marile ediții de izvoare *Documenta Romaniae Historica. seria C. Transilvania și Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, ne oferă prin lucrarea de față, susținută ca teză de doctorat la Universitatea din Tübingen în anul 1989, proba deplinei sale maturități și consacrării ca istoric al evului mediu ardelean.

În partea introductivă autorul face o prezentare sintetică a stadiului cercetării în domeniul istoriei orașelor săsești și al izvoarelor documentare și își conturează obiectul cercetării. Noțiunea de bază, aceea de *patriciat*, este definită ca pătura socială superioară a orașelor medievale, pătura conducătoare de negustori, comercianți și rentieri, care, fără a fi cu totul impermeabilă altor elemente, avea pretenții exclusive la locurile din consiliu. Utilizată în istoriografie încă din secolul trecut, noțiunea este o creație a umanismului Renașterii și se regăsește chiar într-un document din Cluj de la anul 1587. Lucrarea reprezintă în primul rând o cercetare aprofundată a patriciatului orașelor Cluj și Bistrița în epoca medievală (sec. X - 1526), cu extindere, pe această bază, asupra dezvoltării și structurii patriciatului orașelor săsești din întreaga Transilvanie.

Autorul i-a dat o constituție tripartită: "Premise", "Patriciatul grebional" (*Das Grafenpatriziat*) și "Patriciatul întreprinzător" (*Das Unternehmerpatriziat*), ultimele două constituind, desigur, capitoarele fundamentale.

"Premisele" tratează mai întâi problema apariției orașelor transilvănene, care posedă în parte și o moștenirea antică, dar în discontinuitate, încercând o tipologizare a lor: cazul specific al orașului "episcopal" Alba Iulia, Clujul născut în jurul vechii fortificații romane, orașele miniere: Dej, Rodna, Baia de Arieș, Bistrița născută din dezvoltarea unei așezări rurale, în fine, orașe datorate funcției lor administrative și comerciale: Sibiu, Brașov, Sebeș. În cea de-a doua parte este abordată autonomia comunală cu instituțiile și dregătorii ei, subliniindu-se rolul consiliului orașenesc ca instrument de putere.

A doua parte debutează cu o comparație între greavi și ministerialii din Europa apuseană, a categoriei socială cu rol proeminent în dezvoltarea socială și de stat. Alcătuită din slujitori ai regelui și marilor feudali, aflată în ascensiune socială și având tendința de a se constitui ca stare, ministerialii au devenit apți pentru colonizarea germană în est, formând, cel puțin în parte, categoria locatorilor, adică a organizatorilor și conducătorilor colonizării. În Ungaria categoria socială, similară până la identitate, este cea a "slujitorilor regelui" (*servientes regis*). Desemnată cu termenul de *comes*, în germană *graf*, această categorie de greavi-ministeriali a reprezentat în orașele din Transilvania pătura conducătoare până către mijlocul secolului al XV-lea, alături de negustori și meșteșugari.

În concret, sunt prezentate apoi familiile de greavi Brendel din Rodna, Hermanns, Göbel și Henning din Bistrița, Stark și Székely din Cluj, Simon din Brașov ș.a., specificul activității lor, rolul lor în viața orașelor, evoluția familiilor, relațiile cu nobilimea din jur, autonomia comunală, evoluția comunităților săsești, fiind atinse într-un fel sau altul toate probleme majore ale istoriei sașilor de la colonizare până în prima jumătate a secolului al XV-lea. Elemente deosebit de dinamice, greavii s-au afirmat s-au impus nu numai în orașele și târgurile de proveniență, ci au dobândit funcții de stat și proprietăți funciare în comitate, s-au înrudit prin căsătorie cu familii nobiliare maghiare, topindu-se în sânul nobilimii ardelenice începând cu a doua jumătate a secolului al XIV-lea. În această privință

evoluția lor se aseamănă cu cea a elitei cnezimii românești înnobilate, care a urmat, cu o anumită întârziere cronologică, același drum.

Partea a treia și ultima este dedicată patriciatului ridicat din rândul întreprinzătorilor din comerț, finanțe și minerit, format din acele familii, puține la număr, care au ajuns, pe baza bogăției acumulate, să monopolizeze și puterea - funcțiile principale și locurile în Consiliu - , bucurându-se evident de cel mai mare prestigiu social. Printr-o analiză din unghiuri multiple și în detaliu a unor cazuri concrete, istoricul reușește să demonstreze existența și să contureze cu evidență notele specifice ale acestui nou patriciat, ale cărui începuturi sunt detectabile în împrejurările anarhiei feudale din primii ani ai secolului al XV-lea, când elemente din pătura conducătoare a sașilor au luat partea regelui, pe când greavii, identificați în parte cu nobilimea, au sprijinit tabăra adversă. O cercetare aplicată de mare interes și originalitate este cea asupra structurii sociale, realizată pe baza analizei socotelilor orășenești ale principalelor orașe ardelen. Cea mai importantă realizare în plan politic a acestui patriciat, victorios la jumătatea veacului XV este, încadrarea orașelor în sistemul de stări al voievodatului, prin constituirea Universității săsești, care funcționa, în opinia autorului, asemenea unei "ligi a orașelor"(Städtebund). Sunt abordate momente și fenomene majore ale epocii Corvineștilor: constituirea "unio trium nationum", a universității săsești, raporturile cu Matia Corvin ș.a.

Lucrarea este prevăzută cu mai multe anexe, de mare utilitate: liste cronologice ale personalităților conducătoare din Cluj, Bistrița și Brașov, tabele genealogice ale unor familii patriciene cu trimeri bibliografice, indice de locuri și persoane, lista izvoarelor de arhivă, a edițiilor de documente și a literaturii de specialitate. Toate la un loc dau imaginea reală a unei solide și complete, extrem de bine documentate, având multe elemente de noutate, care recompune o imagine convingătoare a unui fragment de istorie socială a Transilvaniei medievale, ce va rezista cu siguranță multă vreme eroziunii timpului

Ioan Drăgan